

УДК 377.091.21

Н. К. Каркачова

**ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В КОЛЕДЖІ**

Згідно з Концепцією розвитку професійної освіти в Україні професійна освіта розглядається як складова системи освіти, що забезпечує реалізацію державних стандартів і освітньо-професійних програм, спрямованих на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців у навчальних закладах різних типів, рівнів, форм власності та підпорядкування, а також професійне навчання персоналу на виробництві, навчання безробітних громадян. Метою сучасної професійної освіти має стати задоволення потреб особистості, суспільства і держави в освітніх послугах з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації населення різних категорій з урахуванням вимог ринку праці. Тобто, освіта повинна готувати розвинену, самостійну, самодостатню особистість, яка б керувалась у житті власними поглядами та переконаннями і була здатна на самостійні свідомі дії. Тому освітня зміна повинні бути спрямовані на підготовку молоді, здатної сприймати сучасні технології та працювати за ними, з урахуванням їх індивідуальних особливостей. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми вважаємо застосування в процесі організації навчально-виховного процесу в коледжі особистісно орієнтованого професійного навчання.

Проблему особистісно орієнтованого навчання досліджували відомі психологи сучасності К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, Г. Балл, І. Бех, В. Давидов, В. Моляко, А. Петровський, В. Рибалка, В. Столін, В. Татенко, Т. Титаренко, І. Якиманська. Філософсько-педагогічні аспекти особистісно орієнтованого навчання у вітчизняній педагогіці визначили С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Киричук, В. Кремень, О. Савченко та інші. Звертаючись безпосередньо до робіт, присвячених особистісно орієнтованому професійному навчанню, слід відмітити наукові надбання, що стосуються особистісних характеристик готовності до професійної діяльності (Р. Гуревич, Є. Лузик, О. Пехота, Н. Побірченко, М. Сергеев, С. Сисоєва), компетентності (І. Батракова, В. Воронцова, Г. Волновицький, В. Гайворонська), майстерності (Н. Абишкіна, І. Зязюн, В. Сластенін), освіченості (В. Кудін, О. Кульчинська, Н. Радіонова), та професіоналізму (Н. Ничкало, В. Михайловський) тощо. Однак вважаємо, що проблема застосування особистісно орієнтованого професійного навчання в процесі організації навчально-виховного процесу коледжу має специфіку та потребує певного дослідження.

Метою статті є теоретико-методологічне дослідження сутності особистісно орієнтованого професійного навчання в контексті його використання в процесі організації навчально-виховного процесу коледжу.

Аналіз досліджень, присвячених стану, тенденціям та перспективам розвитку професійної освіти в Україні, дозволяє зробити загальний висновок про те, що в професійній освіті відбувається радикальна гуманітаризація, посилення особистісного виміру, орієнтація на людину, фундаментальні цінності, рішуча демократизація освіти. Головною метою і змістом усієї системи освіти має стати гармонійно розвинена особистість.

Оскільки без урахування індивідуальних особливостей не можна створити оптимальні умови для розвитку особистості студента, слід виявити певні підходи щодо поняття «особистість».

Особистість як об'єкт і предмет психологічного, соціально-психологічного вивчення досліджувалася такими вченими: Б. Ананьєвим, О. Асмоловим, Л. Божович, Л. Виготським, О. Леонтьєвим, С. Рубінштейном, К. Платоновим та багатьма іншими. Однак і сьогодні проблема визначення особистості, її структури, рушійних сил розвитку є, безумовно, актуальною і вирішується по-різному в традиціях різних наукових теорій і шкіл.

У нашому дослідженні не ставилося завдання всебічного аналізу феномену особистості, тому ми обмежились розглядом особистості як суб'єкту особистісно орієнтованого професійного навчання. Причому і це завдання виявилось складним, тому що «...людина як об'єкт наукового дослідження являє собою найскладнішу систему. Її зв'язки та взаємини з навколишнім світом є дуже різноманітними, а тому різноманітними є її властивості і якості» [1, с. 7].

Найбільш загальним визначенням в психологічному аспекті є формулювання К. Платонова: «особистість – це конкретна людина як суб'єкт перетворення світу на основі його пізнання, переживання та ставлення до нього» [2, с. 116].

Більш розгорнуте психологічне визначення особистості дає Л. Божович: «Особистість – це людина, яка досягла певного, досить високого рівня свого психічного розвитку. Найістотніша її характеристика, коли вона справді стає особистістю, полягає в тому, що вона здатна владарювати над випадковостями і змінювати обставини життя згідно зі своїми цілями і завданнями; вона здатна також свідомо управляти собою. Певна річ, ця характеристика стосується розвинутої особистості дорослої людини (і то не кожної), але формування особистості починається дуже рано і продовжується все життя [3, с. 45].

У наведених визначеннях, з точки зору нашого дослідження, важливими є думки про свідоме перетворення світу, усвідомленість активного впливу особистості на обставини життя, тобто, здатність до свідомої професійної діяльності.

Дослідник А. Косаковський розглядає особистість як індивіда, який проживаючи в конкретних умовах, розвивається залежно від цих умов [4, с. 13]. На думку вченого, особистість – це єдність психічних властивостей, що складають її індивідуальність, та без урахування цих індивідуальних особливостей не можна створити оптимальні умови розвитку особистості учня.

Інші дослідники, серед яких А. Петровський, М. Ярошевський, Л. Карпенко, розглядають особистість як індивіда-суб'єкта соціальних відносин і свідомої діяльності, що набуває так званої системної якості в умовах суспільних відносин та виконання спільної діяльності й спілкування з іншими людьми [5, с. 193].

Видатний український психолог Г. Костюк, визначаючи поняття «особистість», стверджує, що «людський індивід стає суспільною істотою, тобто особистістю в міру формування в нього свідомості, створення системи психічних властивостей. Остання внутрішньо визначає його поведінку, робить його здатним брати участь у житті суспільства, виконувати ті чи інші суспільні функції» [6, с. 77].

На думку Н. Волкової, «особистість» – це соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин; структурними елементами якої є: скерованість (вибіркове ставлення людини до дійсності), можливості (сукупність здібностей, яка забезпечує успіх діяльності), характер (комплекс сталих психічних властивостей людини, що виявляються в її поведінці та діяльності, у ставленні до себе, до суспільства), самоуправління (утвердження самосвідомості особистості, що здійснює саморегуляцію, підсилення або послаблення діяльності, самоконтроль, корекцію дій і вчинків, планування життя й діяльності) [7, с. 36].

Особистість характеризують такі ознаки:

- 1) розумність (визначає рівень інтелектуального розвитку);
- 2) відповідальність (рівень розвитку почуття відповідальності, уміння керувати своєю поведінкою, аналізувати свої вчинки і відповідати за них);
- 3) свобода (здатність до автономної діяльності, прийняття самостійних рішень);
- 4) особиста гідність (визначається рівнем вихованості, самооцінки);
- 5) індивідуальність (несхожість на інших).

Висвітлюючи поняття «особистість», слід звернути увагу на наукові доробки В. Рибалки, що пояснює особистість як суб'єкта свідомої продуктивної діяльності й суспільної поведінки, як індивіда з соціально зумовленою системою психічних властивостей, які формуються, виявляються в діяльності й спілкуванні та опосередковують, регулюють взаємодію людини з навколишнім світом [8, с. 25]. Учений стверджує [9,

с. 29], що в основі психічної структури особистості мають бути три взаємопов'язані базові виміри:

- 1) соціально-психоіндивідуальний з притаманними йому підструктурами особистості;
- 2) діяльнісний, що диференціюється на відповідні складові діяльності та поведінки;
- 3) генетичний, що характеризує рівень розвитку якостей індивіда, його задатків і здібностей на певному віковому етапі становлення як особистості.

Для функціонування та розвитку системи особистісно орієнтованого навчання всі ці виміри мають бути враховані та застосовані на практиці формування психічної готовності до майбутньої професійної діяльності.

Цілком погоджуємося з вихідними положеннями І. Якиманської щодо системи особистісно орієнтованого навчання, а саме:

- 1) особистісно орієнтоване навчання повинно забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості учня як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності;
- 2) має забезпечувати кожному учневі (спираючися на його здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід) можливість реалізувати себе в різних видах діяльності;
- 3) зміст освіти, її засоби й методи організуються так, щоб учень міг вибирати предметний матеріал, його вид та форму;
- 4) освіченість як сукупність знань, умінь, індивідуальних здібностей є найважливішим засобом становлення духовних та інтелектуальних якостей учня і має бути основною метою сучасної освіти;
- 5) освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, можливості його творчого вдосконалення, широке використання суб'єктного досвіду в інтерпретації та оцінці фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх настанов;
- 6) найважливішими чинниками особистісно орієнтованого навчального процесу є ті, що розвивають індивідуальність учня, створюють умови для його саморозвитку та самовираження;
- 7) особистісно орієнтоване навчання будується на принципі варіативності.

Вищезазначене доводить, що особистісно орієнтоване навчання спрямовано на підтримку та розвиток природних якостей та індивідуальних здібностей особистості, допомагає в становленні її суб'єктивності, соціальності, творчої самореалізації тощо.

Слід зауважити, що процес широкомасштабних змін в економіці України потребує формування принципово нового типу особистості, яка органічно впишеться у зміни в суспільстві і, більше того, активно впливатиме на його прогресивний розвиток [10, с. 15]. Такий тип особистості повинна і може створити сфера освіти, зокрема вища

професійна освіта. Мова йдеться насамперед, про новий тип спеціаліста, адекватного за своїми якісними характеристиками суспільним змінам.

В основних документах про освіту, про вищу освіту, професійно-технічну освіту підкреслено, що одним із найважливіших завдань на сьогодні є формування у громадян професійних знань, умінь, навичок, розвиток духовності, відповідного технічного, технологічного й економічного мислення з метою створення умов для їх професійної діяльності.

На виконання цих завдань спрямована організація навчально-виховного процесу Відокремленого підрозділу «Коледж технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Слід відзначити, що враховуючи практичну спрямованість навчання в коледжі, технології особистісно орієнтованого навчання впроваджено не лише в процесі аудиторних занять, а й в позааудиторній роботі.

Так, до найбільш яскравих заходів, спрямованих на розвиток творчих здібностей, пошуку креативних рішень, виконання професійних завдань з урахуванням індивідуальних особливостей студентів – майбутніх фахівців можна віднести щорічний конкурс-презентацію професійної майстерності «Кришталевий лотос» (в якому приймають участь студенти десяти спеціальностей з підготовки молодших спеціалістів та дев'яти спеціальностей з підготовки кваліфікованих робітників), щорічний навчальний ярмарок навчально-тренувальної фірми «Силует» (в якому приймають участь студенти економічних спеціальностей), конкурси «Кращий за професією» та інші.

З метою розвитку творчих здібностей студентів в коледжі працюють народні колективи: народний вокальний ансамбль «Голос юності», народний ансамбль танцю «Люба вушка», театр мод «Елегія», зразковий ансамбль бального танцю «Ел-лі-та» тощо.

Загально визнано, що науково-дослідницька діяльність студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, тому даному напрямку розвитку особистості майбутнього фахівця в коледжі приділяється особлива увага. На розвиток наукового світогляду, формування умінь творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу спрямована науково-дослідна робота студентів коледжу. Вже стали традиційними щорічні науково-практичні конференції, доповіді за індивідуальними темами пошукової роботи студентів коледжу, семінари-практикуми зі спеціальних дисциплін тощо.

Особливу увагу хочеться звернути на організовану в коледжі систему студентського самоврядування, яка спрямована на забезпечення і захист прав та інтересів студентів, забезпечення виконання студентами своїх обов'язків, сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів, сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами та ін.

Вищевикладене дає нам можливість стверджувати, що з метою ефективної підготовки майбутнього спеціаліста, треба звернути особливу увагу на розвиток його особистості, формування психічної готовності до майбутньої професійної діяльності з урахуванням індивідуальності студента, що і є одним із головних завдань системи особистісно орієнтованого професійного навчання. Перспективою подальшого наукового пошуку вважаємо дослідження нетрадиційних форм та методів, педагогічних технологій навчання, спрямованих на активізацію професійного становлення особистості в контексті застосування особистісно орієнтованого професійного навчання в коледжі.

Список використаної літератури

- 1. Ломов Б. Ф.** Изучение человека на основе системного подхода / Б. Ф. Ломов // Человек в системе наук. – М. : Наука, 1989. – С. 5 – 13.
- 2. Платонов К. К.** Проблемы способностей / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1972. – 312 с.
- 3. Божович Л. И.** Личность и её формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М. : Просвещение., 1968. – 464с.
- 4. Психологические основы формирования личности в педагогическом процессе /** Под ред. А. Косаковского и др.; пер. с нем. – М. : Педагогика, 1981. – 224 с.
- 5. Психология.** Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
- 6. Костюк Г. С.** Избранные психологические труды / Г. С. Костюк. – М. : Педагогика, 1988. – 304 с.
- 7. Волкова Н. П.** Педагогіка: Посібник для студ. вищих навч. закл. / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576с.
- 8. Рибалка В. В.** Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників: Монографія / за ред. Г. О. Балла. – К. : ІПППО АПН України, 1998. – 160 с.
- 9. Рибалка В. В.** Психологія розвитку творчої особистості : Навч. посіб. / В. В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.
- 10. Гаврилюк О. О.** Розробка перспектив розвитку навчального закладу відповідно потреб ринку праці та професійно-кваліфікаційних вимог до фахівців: Навч.-метод. посіб. / О. О. Гаврилюк – Хмельницький, ХНУ: 2005. – 46 с.

Каркачова Н. К. Застосування особистісно орієнтованого професійного навчання в процесі організації навчально-виховного процесу в коледжі

В статті визначено сутність особистісно орієнтованого професійного навчання. Доведено, що в процесі організації навчально-виховного процесу в коледжі з метою ефективної підготовки майбутнього спеціаліста, необхідно звернути особливу увагу на розвиток його особистості, творчого потенціалу, формування психічної готовності до майбутньої професійної діяльності з урахуванням індивідуальності студента.

Ключові слова: коледж, особистісно орієнтоване професійне навчання, особистість студента.

Каркачова Н. К. Применение личностно ориентированного профессионального обучения в процессе организации учебно-воспитательного процесса в колледже

В статье определена сущность личностно ориентированного профессионального обучения. Доказано, что в процессе организации учебно-воспитательного процесса в колледже с целью эффективной подготовки будущего специалиста, необходимо обратить особое внимание на развитие его личности, творческого потенциала, формирование психической готовности к будущей профессиональной деятельности с учетом индивидуальности студента.

Ключевые слова: колледж, личностно ориентированное профессиональное обучение, личность студента.

Karkachova N. K. The Use of personality-oriented vocational training in the process of organization of the educational process in the College

The article defined the essence of the person-oriented vocational training. It is proved that in the process of organization of the educational process in the College for the purpose of the effective training of the future specialists, it is necessary to pay special attention to the development of his personality, creative potential, formation of mental readiness for future professional activities with regard to the individuality of the student.

Key words: College, personally oriented professional training, the identity of the student.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.

УДК 377.015.31:172.15

Є. Б. Колеснікова

**СУСПІЛЬНО-КОРИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ
ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

В умовах розбудови незалежної та демократичної держави питання формування засад патріотичного виховання молоді посідає важливе місце у системі ціннісних орієнтирів педагогіки. Адже молодь та студентство є особливою групою суспільства, що фактично виступає виразником і одночасно провідником соціальних цінностей у суспільстві. Студенти коледжу є окремою підгрупою цієї системи, що охоплює окрему вікову групу молоді з їхніми ціннісними орієнтирами у суспільному